

Ks. GRZEGORZ POŹNIAK
Opole, UO

ORGANY W WYBRANYCH KOŚCIOŁACH OPOLA

1. Kościół parafialny św. Józefa w Opolu-Szczepanowicach – 2. Kościół parafialny św. Michała Archanioła w Opolu-Półwsi – 3. Kościół parafialny MB Bolesnej i św. Wojciecha w Opolu („na Górcie”) – 4. Kościół parafialny oo. Jezuitów pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa – 5. Kościół akademicko-seminaryjny pw. św. Jadwigi – 6. Kościół parafialny Wniebowzięcia NMP w Opolu-Gosławicach – 7. Kościół parafialny św. Jacka w Opolu-Kolonii Gosławickiej

Historia budownictwa organowego na terenie Opola w dzisiejszych jego granicach miejskich ma bogatą i blisko sześćsetletnią tradycję. Pomimo tego jednak, opolski *corpus organi* nie doczekał się do dziś zwartej monografii, która byłaby rodzajem katalogu instrumentów piszczałkowych w Opolu. Niniejszy artykuł, drugi z kolei o organach opolskich¹, ma również, jak poprzedni, charakter przyczynkarski i nastawiony jest na zgromadzenie i uporządkowanie podstawowych danych o wybranych instrumentach piszczałkowych z opolskich kościołów. Tym razem są to organy z kościołów na Zaodrzu oraz centralnych (z wyjątkiem kościołów z terenu parafii katedralnej) i północnych części miasta. Jest to zatem 8 instrumentów piszczałkowych, które zostaną przedstawione według zestawienia parafii w następującej kolejności: par. św. Józefa w Opolu-Szczepanowicach, par. św. Michała Archanioła w Opolu-Półwsi, par. MB Bolesnej i św. Wojciecha w Opolu („na Górcie”), par. oo. jezuitów pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa; par. śś. Piotra i Pawła wraz z kościołem rektorskim, akademicko-seminaryjnym pw. św. Jadwigi, par. Wniebowzięcia NMP w Opolu-Gosławicach oraz par. św. Jacka w Kolonii Gosławickiej.

1. Kościół parafialny św. Józefa w Opolu-Szczepanowicach

Kościół parafialny pw. św. Józefa został wybudowany dla południowej części Opola i przyległych wsi w latach 1928–1929. Budowniczym tej świątyni był ks. prałat JÓZEF KUBIS. Konsekrowany został natomiast 6 października 1929 r. przez kard. A. BERTRAMA².

¹ Pierwszy artykuł zob. G. POŹNIAK, *Organy w kościołach i instytucjach kościelnych na terenie parafii katedralnej w Opolu*, RTSO 26 (2006), s. 151–164.

² Por. J. KOPIEC I IN. (red.), *Rocznik diecezji opolskiej 1996*, Opole 1996 (dalej: *Rocznik*), s. 448.

Na chórze muzycznym kościoła św. Józefa znajdują się organy piszczałkowe — instrument o trakturze pneumatycznej, wiatrownicach stożkowych, wybudowany przez firmę *Heinrich Schlag – vormals Gebrüder Schlag, Schweidnitz/Schl.* Organy pochodzą z II poł. XIX w. W archiwum parafialnym oraz zasobach kurialnych brak jest dokumentacji, która pomogłaby ustalić pochodzenie i pierwotną lokalizację organów.

Instrument w swojej oryginalnej postaci miał 12 głosów. Po jego rozbudowie, która najprawdopodobniej wynikała z konieczności wzmocnienia wolumenu brzmienia organów w nowej przestrzeni akustycznej, zostały dodane trzy głosy: *Geigenprinzipal 8'* (II), *Trompete 8'* (I) i *Mixtura 4 fach* (I). Poza tym, w kwestii substancji brzmieniowej organów stwierdzić zdecydowanie należy, że w organach powinna następować stopniowa wymiana całych głosów organowych. Piszczałki niejednokrotnie dobrane są przypadkowo z wielu różnych instrumentów. Są to jednostki brzmieniowe w znacznej mierze już wyeksploatowane. Często stopień barwy i intonacji w ramach jednego głosu jest niemożliwe. I tak np. w niektórych głosach organowych początkowe dźwięki wykonane są z piszczałek drewnianych, reszta — cynkowych, jest to przy tym zbiór piszczałek z różnych organów.

Stwierdzić ponadto należy, że już pobieżny ogląd dyspozycji organów w relacji do przestrzeni kościoła podpowiada rozbudowę organów co najmniej o jeden głos pedałow. Rozważyć należy również dodanie do instrumentu jakiegoś głosu językowego, których pozbawiona jest dyspozycja organów.

Fakt translokacji organów z innego kościoła ma wpływ również na niespójność architektonicznej koncepcji prospektu organów z wielkością chóru muzycznego oraz architekturą kościoła. Piszczałki prospektowe są nieme. Bardzo nietypowa jest koncepcja rozmieszczenia całego instrumentu. Jest to konstrukcja „dwupiętrowa”, gdzie kontuar znajduje się pod organami. Grający organista nie słyszy dokładnie dynamiki.

Na system powietrzny organów składa się nowa, cichobieźna dmuchawa oraz nowy miech pływakowy. Oba urządzenia znajdują się w przestrzeni chóru muzycznego, obok prospektu.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Pedał
Bordun 16'	Geigenprinzipal 8'	Subbass 16'
Prinzipal 8'	Gedackt 8'	Baßflöte 8'
Viola die Gamba 8'	Aeoline 8'	Cello 8'
Doppelflöte 8'	Gemshorn 4'	
Oktave 4'		
Rauschquinte $2\frac{2}{3}$ u. 2'		
Mixtur 2 [sic!]		
Trompete 8'		

Organy mają 15 głosów.

Zaznaczyć trzeba, że *Trompette 8'* — głos z sekcji pierwszego manualu, dodany do dyspozycji instrumentu później, ma piszczałki drewniane, wargowe; nie jest to — jak wskazuje nazwa — głos językowy, a raczej rodzaj głosu fletowego o wąskiej menzurze. Z kolei *Mixtur 2* to owszem głos mieszany, 4-rzędowy. Organy mają 19 rzędów piszczałek, które tworzą 15 głosów, podzielonych na 3 sekcje: pedał i dwa manualy.

Klawiatury tonowe:

Manual C – f³

Pedał C – d (równoległy)

Połączenia: *Manualcoppel II an I*; *Pedalcoppel zu M. I*; *Pedalcoppel zu M. II*

Registry zbiorowe: *Piano*; *Mezzoforte*; *Forte*.

Z najnowszej historii organów trzeba wspomnieć remont przeprowadzony przez firmę *Kamerton* Witolda i Wiesława Jeleniów z Olszynki w 2004 r. W protokole odbiorczym Komisji Referatu ds. Muzyki Kościelnej Kurii Diecezjalnej w Opolu czytamy, że

wszelkie ingerencje naprawcze zostały przeprowadzone zgodnie z zasadami sztuki organmistrzowskiej. Jest to praca przeprowadzona starannie i profesjonalnie. Komisja potwierdza, że zakres prac przedstawiony w kosztorysie powykonawczym jest zgodny ze stanem faktycznym. Organmistrz udzielił osiemnastomiesięcznej gwarancji (licząc od daty odbioru komisyjnego, tj. 2 września 2004 r.) na wszystkie prace wyszczególnione w kosztorysie z dnia 19 lutego 2004 r., prócz intonacji i strojenia. Pod koniec okresu gwarancyjnego będzie miał miejsce bezpłatny przegląd instrumentu, który — w razie konieczności (tu możliwa konsultacja z Komisją Diecezjalną) — obejmie również regulację traktury³.

2. Kościół parafialny św. Michała Archanioła w Opolu-Półwi

Świątynia w Opolu-Półwi wybudowana została staraniem ks. prałata J. KUBISA w latach 1936–1937. Kościół konsekrował kard. A. BERTRAM w dniu 26 września 1937 r.⁴ Wkrótce po poświęceniu kościoła przystąpiono do starań o wybudowanie organów. Owocem tychże zabiegów jest dzisiejszy instrument firmy *Rieger*, op. 2778, wybudowany w drugiej połowie lat trzydziestych XX w.⁵ Organy ulokowane są na drugiej kondygnacji murowanego chóru muzycznego.

Są to 26-głosowe organy o trakturze pneumatycznej, systemie rurkowym oraz wiatrownicach rejestrowych na membranach stojących, tzw. *Taschenlade*. Traktura rejestrowa jest typu pneumatycznego, tłocząco-upustowego, na przekaźnikach. Wewnętrzny projekt instrumentu to typowa dla firmy *Rieger* ciasna zabudowa.

³ Archiwum Referatu ds. Muzyki Kościelnej, Opole (dalej: ARMK) — skoroszyt: *Organy — dokumenty: 29 X 2001 – 19 XI 2004*, W. JELEŃ, *Poremontowa dokumentacja w kościele parafialnym pw. św. Józefa w Opolu Szczepanowicach — 2 IX 2004*.

⁴ Por. *Rocznik*, s. 446.

⁵ Zob. ORGELBAU-ANSTALT GEBRÜDER RIEGER, JÄGERNDORF, SCHLESIEN, TSCHÉCHOSLOVAKEI, *Vollständiges Verzeichnis der seit Gründung des Etablissements (1783) neuerbauten Orgelwerke*, bmrw.

Kontuar instrumentu (pneumatyczny, tłoczący), wolno stojący, umieszczony jest po lewej stronie (patrząc od ołtarza) na chórze muzycznym. Organista siedzi prawym bokiem do ołtarza. Na kontuarze znajduje się tabliczka: *OPUS 2778 RIEGER*. Prospekt organów jest jednoczęściowy, szafa jest konstrukcją otwartą o cechach architektonicznych współczesnych. Prospekt ma trzy pola piszczałkowe: centralne i dwa boczne, z symetrycznym układem piszczałek. Pola są symetryczne względem siebie. Piszczałki prospektowe — grające (*Oktave 4'* — środkowe pole). Taka kompozycja przestrzenna instrumentu harmonizuje się z wnętrzem i wystrojem chóru i całego kościoła. Substancja brzmieniowa instrumentu pozostała w dużej mierze niezmienną, choć niefachowe obchodzenie się z piszczałkami spowodowało w przypadku kilkunastu dźwięków zakłócenia intonacyjno-brzmieniowe.

Na system powietrzny instrumentu składa się główny miech (konstrukcja magazynowa z jednym podawaczem: na szafie wskaźnik napętnienia miecha), od którego powietrze rozprowadzane jest do całego instrumentu za pomocą drewnianych kanałów. Sekcja drugiego manuału ma swój własny miech kompensacyjny. Dmuchawa instrumentu ulokowana jest w organach (przy głównym miechu), w akustycznej obudowie, jest to urządzenie nowego typu, tzw. cichobieżne.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Pedał
Quintadena 16'	Schwebd. Aeoline 8'	Subbass 16'
Principal 8'	Dulciana 8'	Echobass 16'
Gemshorn 8'	Liebl. Gedackt 8'	Oktavbass 8'
Dulciana 8'	Ital. Principal 8'	Choralbass 4'
Oktave 4'	Nachthornged. 4'	Liebl. Posaune 16'
Rohrflöte 4'	Klein Principal 4'	Regal 4'
Oktave 2'	Querflöte 8'	
Quinte 2 ² / ₃ '	Tertian 2 fach	
Mixtur 5 fach	Scharf 3 fach	
Trompete 8'	Englisch Horn 8'	

Organy mają 26 głosów.

Klawiatury tonowe

Manuały: C – f³

Pedał: C – f (równoległy)

Połączenia: I 4'; II 16'; II 4'; II/I 16'; II/I 4'; II/I 8'; II/P 8'; I/P 8'

Urządzenia dodatkowe: 2 wolne kombinacje; wyłącznik głosów językowych, *tremolo*

Registry zbiorowe: *Piano*; *Mezzoforte*; *Forte*; *Tutti*

Urządzenia nożne (od lewej strony — ułożone centralnie): *Walze Ab* (dźwignia);

Wałek crescendowy (po lewej stronie manubrii znajduje się wskaźnik crescendowy); *Schweller* (II manuał).

Z najnowszej historii instrumentu trzeba wspomnieć remont organów przeprowadzony przez JÓZEFA BRYLLĘ i PIOTRA OGORZEJĘ w 1998 r.⁶ Instrument po krótkim czasie zaczął funkcjonować wadliwie i dlatego ks. proboszcz TADEUSZ SŁOCKI zdecydował się na gruntowniejszy remont. Prace powierzone zostały firmie *Kameron WITOLDA* i *WIESŁAWA JELENIÓW* z Olszyny. Dnia 3 listopada 2006 r. nastąpił poremontowy odbiór komisyjny organów. Protokół odbiorczy potwierdza, że

wszelkie ingerencje naprawcze zostały przeprowadzone zgodnie z zasadami sztuki organmistrzowskiej. Jest to praca wykonana starannie i profesjonalnie. Komisja potwierdza, że zakres prac przedstawiony w poremontowej dokumentacji organów (przedstawiona została z bogatym zestawem zdjęć sprzed- i poremontowych) jest zgodny ze stanem faktycznym. Organmistrz udzielił 72-miesięcznej gwarancji (licząc od daty odbioru komisyjnego, tj. 3 listopada 2006 r.) na wszystkie wykonane prace (wyszczególnione w kosztorysie przedwykonawczym), prócz intonacji i strojenia. Ponadto organmistrz udzielił 15-letniej gwarancji na nowe membrany. Pod koniec okresu gwarancyjnego będzie miał miejsce bezpłatny przegląd instrumentu, który obejmie również regulację traktury⁷

3. Kościół parafialny MB Bolesnej i św. Wojciecha w Opolu („na Górcie”)

Parafia MB Bolesnej i św. Wojciecha w Opolu to jedna z najstarszych parafii całej diecezji opolskiej. Erygował ją bp TOMASZ I w 1217 r. Pierwotnie patronem świątyni był św. Wojciech, z uwagi na fakt, że w miejscu lokalizacji kościoła miał, według tradycji, w 984 r. głosić słowo Boże. Długi czas posługę w kościele pełnili oo. dominikanie. W 1934 r. erygowana została parafia, na której patronów wybrano MB Bolesną oraz św. Wojciecha⁸.

Organy ulokowane zostały na murowanym chórze muzycznym. W książce wieloletniego proboszcza parafii, ks. E. KUCHARZA, czytamy, że pochodzą one z 1850 r. i

zostały wykonane przez J.M.V. Jonasa [*sic!*] z Głubczyc. Poprzedni instrument był barokowy, co można stwierdzić na podstawie pozostawionych elementów, mianowicie — z lewej strony znajduje się grający na harfie Dawid, a z prawej strony Saba. Przy każdej postaci ustawiono dwa anioły. Poza tym w kościele można zobaczyć cztery posągi świętych, pochodzące z 1750 r. Dwa z nich przypuszczalnie wchodziły w skład pięciu usuniętych z świątyni w 1871 r. Są to: z lewej strony, przy południowym wejściu, św. Katarzyna i z prawej św. Barbara — obydwie umieszczono na konsolach⁹

W monografii L. BURGEMEISTRA organy z kościoła „na Górcie” wymienione są trzykrotnie. Istotną informacją jest właściwe wskazanie budowniczego organów.

⁶ Zob. ARMK — skoroszyt: *Dokumenty — organy i duszpasterstwo muzyków kościelnych — 20 VI 2006 – 31 XII 2006, Poremontowa dokumentacja organów Rieger op. 2778 dla parafii św. Michała — Opole-Półwieś.*

⁷ Zob. ARMK — skoroszyt: *Dokumenty — organy i duszpasterstwo muzyków kościelnych — 20 VI 2006 – 31 XII 2006, Protokół odbioru komisyjnego remontu organów, par. św. Michała — Opole-Półwieś.*

⁸ Por. *Rocznik*, s. 426.

⁹ E. KUCHARZ, *Opolski kościół na Górcie*, Opole 1998, s. 26–27.

Był nim J.M.V. HAAS, który w połowie XIX w. wybudował dla tej opolskiej świątyni 23-głosowe organy (2 manuały z pedałem). Na dwuczęściowym prospekcie umieścił 6 barokowych figur: króla Dawida, królową Sabę oraz 4 aniołki¹⁰. Literatura organoznawcza milczy natomiast na temat wcześniejszych organów (czy jakieś były?). Tego rodzaju informacje nie zachowały się także w archiwum diecezjalnym i parafialnym.

Dzisiejsze organy ze starego instrumentu zachowały jedynie prospekt, najprawdopodobniej miech oraz część aparatu brzmieniowego. W latach powojennych zostały przebudowane, najprawdopodobniej przez krakowską firmę Biernackiego, na instrument o elektromagnetycznym sterowaniu.

W Wojewódzkim Oddziale Służby Ochrony Zabytków znajduje się opis prospektu organowego. Jest to późnoklasycystyczny zabytek z połowy XIX w. (głosem prospektowym jest *Fletus principal 8'*),

złożony z dwóch analogicznych, architektonicznie opracowanych części bocznych połączonych niskim członem środkowym, zamkniętym wklęsłym kolistym gzymsem. Każda z części bocznych 3-dzielna, pośrodku podwyższona i ujęta pilastrami oraz zwieńczona gzymsem. Ażurowe dekoracje akantowe zakrywają częściowo dekoracyjnie ułożone rzędy piszczalek. Pilastry i gzymсы ozdobione motywem liści dębowych. Malowany zielono i złocony. W zwieńczeniach dwie grupy rzeźbiarskie: król Dawid i królowa Saba z aniołkami, pochodzące z dawnego barokowego prospektu¹¹.

W zbiorze kart ewidencyjnych Wojewódzkiego Oddziału Służby Ochrony Zabytków znajdują się także opisy dwóch grup rzeźbiarskich, o których wspomina powyższy opis prospektu. Są to barokowe figury z połowy XVIII w., pochodzące z prospektu nieistniejących już dzisiaj organów. Postać króla Dawida, ulokowana po lewej stronie na szczycie lewej (patrząc od ołtarza) części prospektu, jest

niewielko wygięta do tyłu. Wyciągnięte ręce złożone na wielkiej harfie. Strój egzotyczny: piersi i ramiona okryte przeplatającą się draperią. Brzuch obnażony. Dołem krótka, silnie fałdowana suknia ukazująca nogi w sandałach o wysoko zaplecionych rzemykach. Na głowie wieniec laurowy. Po bokach dwie figury aniołków przykłękających, silnie poruszonych i gestykulujących. Skąpe draperie rozwiane i unoszące się w powietrzu. Malowane białą i złotą¹².

Z kolei królowa Saba, ulokowana po lewej stronie na szczycie prawej (patrząc od ołtarza) części prospektu, jest

surowo wygięta, z głową przechyloną do tyłu. Lewą ręką podtrzymuje lutnię, prawa położona na strunach. Krótka, obcisła suknia drobno fałdowana, nogi odkryte szarawarami.

¹⁰ Por. L. BURGEMEISTER, *Der Orgelbau in Schlesien* (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens C/5), Frankfurt am M. 1973², s. 121, 175, 340.

¹¹ Zob. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków, Opole: J. KĘBŁOWSKI, *Karta ewidencyjna zabytku ruchomego: Prospekt organowy – Opole, kościół parafialny pw. MB Bolesnej*, [brak daty sporządzenia rejestru], [brak numeru akt].

¹² Zob. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków, Opole: J. KĘBŁOWSKI, *Karta ewidencyjna zabytku ruchomego: Grupa rzeźbiarska: Król Dawid z aniołkami – Opole, kościół parafialny pw. MB Bolesnej*, [brak daty sporządzenia rejestru], [brak numeru akt].

Narzucony płaszcz silnie sfałdowany przy szyi i na wysokości bioder. Na głowie wieniec laurowy. Po bokach dwa stojące aniołki z rozłożonymi rękoma, o rozpostartych skrzydłach i rozwianych draperiach. Malowane białą, złocone¹³

Wolno stojący kontuar organów jest elektromagnetyczny. Układ stopni chóru powoduje, że stół gry, zamontowany jako jednostka nieruchoma, ulokowany został po prawej stronie emporii muzycznej (patrząc od ołtarza). Grający organista siedzi lewym bokiem do ołtarza. Za pomocą przewodów elektrycznych kontuar łączy się z szafą organową. W niej znajduje się dmuchawa i rezerwuar powietrza. Jest to miech typu magazynowego (obsługuje sekcje I manuału oraz pedału) z dwoma podawaczami. Wydaje się, że lokalizacja tego miecha jest zgodna ze stanem pierwotnym. Poza tym sekcje II i III manuału mają dobudowane dodatkowe miechy kompensacyjne.

Traktura instrumentu jest elektropneumatyczna, wiatrownice stożkowe. Instrument posiada szafę ekspresyjną, która jest sterowana elektropneumatycznie.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Manuał III	Pedał
Bourdon 16'	Viola principal 8'	Fletus tectus 8'	Subbassus 16'
Vox principal 8'	Fletus amabilis 8'	Viola 8'	Echobassus 16'
Fletus principal 8'	Viola di gamba 8'	Octava praestans 4'	Violabassus 16'
Fletus duplex 8'	Dolce 8'	Fletus silvanus 2'	Octavabassus 8'
Salicional 8'	Fletus minor 4'	Super fletus 1'	Bassus principalis 8'
Quintatonus 8'	Fletus supremus 2'	Tertia 1 ³ / ₅ '	Bassus choralis 4'
Fletus canalis 8'	Mixtura acuta 3 ch	Sonus nasalis 2 ² / ₃ '	Cello 8'
Octava 4'	Vox rancida 16'	Cymbalum 3 ch	Mixtura cornet 3 ch
Viola 4'	Oboe 8'	Cornu angelicum 8'	Puzon 16'
Cornuhirci 4'		Vox humana 8'	
Superoctav 2'			
Quinta 2 ² / ₃ '			
Mixtura cornet 3 ch			
Mixtura 5 ch			
Clarisonus 8'			
Tuba mirabilis 8'			

Organy mają 44 głosy.

Klawiatury tonowe

Manuały: C – g³

Pedał: C – f (układ równoległy)

Tabliczka: W. Biernacki Cracoviae (na wskaźniku wałka crescendo)

Połączenia: II–I; III–I; I *super*; II–I *super*; III–I *super*; *Suboctav* III–I; III–II; III–II *super*; I–P; II–P; III–P

¹³ Zob. Wojewódzki Oddział Służby Ochrony Zabytków, Opole: J. KEBŁOWSKI, *Karta ewidencyjna zabytku ruchomego: Grupa rzeźbiarska: Królowa Saba z aniołkami — Opole, kościół parafialny pw. MB Bolesnej*, [brak daty sporządzenia rejestru], [brak numeru akt].

Urządzenia dodatkowe: *Campana*; Harfa; Tremolo; Automatyczny pedał; 2 wolne kombinacje; wyłącznik głosów językowych; wyłącznik wałka *crescendo*

Registry zbiorowe: *Piano*, *Forte*, *Tutti*

Włączniki nożne: *Tutti*, Wolna Kombinacja I, Wolna Kombinacja II, Włącznik wałka *crescendo*

Urządzenia nożne: Wałek *crescendo*; *Schweller*;

Wskaźniki: Wałek *crescendo*; *Schweller* (po prawej stronie); woltomierz.

Organy znajdują się w nienajlepszym stanie. Aparat brzmieniowy instrumentu jest w dużej mierze zachowany. Widocznym jest, że instrument był już konserwowany. Nie były to jednak naprawy do końca fachowe, a ich zakres trudny jest dziś do ustalenia. Pojawiające się usterki są wynikiem eksploatacji instrumentu i domagają się ingerencji naprawczych. W organach zauważalne są nieliczne ślady aktywności robaka drzewnego.

Najnowsza historia organów wspomina o dwóch remontach instrumentu, które miały miejsce w drugiej połowie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. W liście ks. proboszcza Edwarda Kucharza do Kurii Biskupiej z dnia 28 maja 1987 r. czytamy:

informuję, że w czerwcu ubiegłego roku zleciłem wykonanie kapitalnego remontu wraz z konserwacją organów w kościele NMP Bolesnej w Opolu — ostatni remont był przeprowadzony w 1976 r. (...) Wykonania tej pracy podjął się Czesław Sułkowski zam. w Opolu (...) Remont organów trwał od czerwca 1986 r. do kwietnia 1987 r. Przez cały czas remontu organy były częściowo używane¹⁴.

4. Kościół parafialny oo. jezuitów pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Kościół parafialny Najświętszego Serca Pana Jezusa został wybudowany w 1930 r. Na początku lat 70-tych XX w. miała miejsce rozbudowa świątyni, która została konsekrowana 29 października 1978 r.¹⁵ Organy dla tego kościoła zostały wybudowane przez firmę CARLA BERSCHDORFA w latach przedwojennych. Przypomnijmy, że rodzina Berschdorffów została przesiedlona po II wojnie światowej i osiadła w Ratzbonie (Regensburg), gdzie Carl zmarł 5 grudnia 1950 r.¹⁶

W monografii L. BURGEMEISTRA organy z kościoła oo. jezuitów wymienione są dwukrotnie. Budowniczym instrumentu z 1744 r. miał być FRIEDRICH WILHELM SCHEFFLER. Organy przeniósł do kościoła św. Sebastiana w Opolu ANTON lub KARL (?) NEUGEBAUER — organmistrz z Nysy. Było to w 1818 r.¹⁷ Wspomnieć jednakże

¹⁴ Zob. ARMK: skoroszyt — *Remonty organów 1984–1989*, parafia pw. NMP Bolesnej w Opolu.

¹⁵ Por. *Rocznik*, s. 428.

¹⁶ Por. L. HOFFMANN-ERBRECHT, *Berschdorf*, w: TENŻE (red.), *Schlesisches Musiklexikon*, Augsburg 2001, s. 32–33.

¹⁷ Por. BURGEMEISTER, *dz. cyt.*, s. 238, 272.

należy, że Burgemeister pisze tu o kościele oo. Jezuitów, którego współcześnie już nie ma. Ulokowany był „na Górcie” w pobliżu kościoła MB Bolesnej, a został zniszczony i rozebrany po sekularyzacji.

Organy ulokowane są na murowanym chórze muzycznym. Instrument jest drugą kondygnacją empory. Wolno stojący kontuar (elektromagnetyczny) znajduje się pod szafą organową, po lewej stronie chóru muzycznego (patrząc od ołtarza). Grający organista siedzi prawym bokiem do ołtarza.

Prospekt organowy złożony jest z dwóch analogicznych części bocznych połączonym niskim (otwartym) członem środkowym. Zamknięte części boczne są trójdzielne. Całość konstrukcji ma kształt trapezu. Prospekt dekorowany jest snycerką i rzeźbami muzykujących aniołków (szczyt skrajnych pól piszczałkowych). Kwatery piszczałkowe bocznych części są zwieńczone gzymsami. Ażurowe, złożone kotary zakrywają częściowo rzędy piszczałek. Pola piszczałkowe skrajne i przyśrodkowe wraz z gzymsami są wypukłe. Całość malowana odcieniami beżu oraz złocona. Głos prospektowym jest *Prinzipal 8'*

Na system powietrzny instrumentu składa się tzw. cichobieźna dmuchawa zamontowana przy miechu pływakowym, ulokowanym za frontem piszczałkowym łączącym boczne części prospektu organów. System traktury instrumentu jest elektropneumatyczny, wiatrownice zaś stożkowe.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Pedał
Gamba 8'	Cymbel 3x	Prinzipalbass 16'
Sesgialterra 2x [sic!]	Superquinte 1 $\frac{1}{3}$ '	Subbass 16'
Trompete 8'	Weitgedeckt 8'	Zartbass 16'
Mixtur 4 fach	Quintade 8'	Octavbass 8'
Cornett 3 fach	Dolcan 8'	Gedacktpommer 8' [sic!]
Schweizerpfeife 2'	Ital. Prinzipal 4'	Choralbass 4'
Rohrflöte 4'	Nachthorn 4'	Rożek 2' [sic!]
Octave 4'	Spitzquinte 2 $\frac{2}{3}$ '	Mixtura 3x [sic!]
Gemshorn 8'	Schwiegel 2'	Posaune 16'
Holzflöte 8'	Terz 1 $\frac{1}{3}$ '	
Prinzipal 8'	Krummhorn 8'	
Nachthorngedeckt 16'		

Organy mają 32 głosy.

Klawiatury tonowe

Manuały: C – a³

Pedał: C – f (układ równoległy)

Tabliczka: C. Berschdorff – Neisse

Połączenia: Oberoctk. I–I; Unteroctk. II–I; Manualk. II–I; Oberoctk. II–I; Unteroctk. II–II; Oberoctk. II–II; Pedalk. I–P; Pedalk. II–P

Urządzenia dodatkowe: 2 wolne kombinacje; automatyczny pedał

Registry zbiorowe: *Piano*; *Mezzoforte*; *Forte*; *Tutti*

Włączniki nożne: *Einf. Tremolo*; *Einf. Cresc.*

Urządzenia nożne: Walek *crescendo*; *Schweller*;

Wskaźniki (ulożone pod manubriami rejestrowymi): walek *crescendo* (po lewej stronie); *schweller* (po prawej stronie); voltomierz (po prawej stronie).

Z najnowszej historii organów trzeba wspomnieć remont instrumentu, który miał miejsce w miesiącach IX–XII 2005 r. Przeprowadziła go firma PIOTRA GIELSOKA z Ligoty Oleskiej (k. Radłowa). W dokumentacji poremontowej czytamy, że

cały instrument został wyczyszczony i zaimpregnowany przeciw kornikom, naprawiono uszkodzone piszczałki i odnowiono piszczałki prospektowe. W wiatrownicach zostały wymienione wszystkie membrany i mieszki ze skóry, a było ich 1844 szt. W stole gry zostało wymienione pokrycie na klawiaturach oraz naprawiona elektronika. Wykonano także dla dwóch głosów nowe kloce, wymieniono zniszczone uszczelki, wymieniono forowania i skórę na miechu. W całym organach została przeprowadzona korekta intonacji i strojenia¹⁸.

5. Kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła

Kościół parafialny św. Piotra i Pawła to jedna z wielu świątyń wzniesionych staraniem ks. prałata JÓZEFA KUBISA. Wybudowany został w latach 1923–1925, a konsekrowany przez kard. A. BERTRAMA 26 października 1925 r.¹⁹ Organy zostały wybudowane przez firmę CARLA BERSCHDORFA w 1928 r.²⁰ Jest to typowy instrument z nyskiego warsztatu organmistrzowskiego z tego czasu.

Kontuar elektromagnetyczny jest wolno stojący, ruchomy. Ułożony został po lewej stronie emporii muzycznej (patrząc od prezbiterium). Grający organista siedzi prawym bokiem do ołtarza. Traktura instrumentu jest elektromagnetyczna, wiatrownice stożkowe. Pływakowy miech wraz z dmuchawą znajdują się w szafie organowej.

Organy umieszczone są w niszy chóru muzycznego, a zdoł jest neobarokowy prospekt. Całość konstrukcji opiera się na trzech wypukłych kwaterach piszczałkowych (po 5 szeroko menzurowanych piszczałek każda), zwieńczonych złożonymi kotarami i gzymsami. Części łączące są poziomo dwudzielne. Część dolna to pola piszczałkowe, zaś część górna to drewniana kratka zwieńczona grającymi na trąbach aniołkami. Prospekt malowany w kolorach brązowych i złożony.

¹⁸ Archiwum par. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Opolu: P. GIELSOK, *Opis organów oraz wykonanych prac podczas remontu organów firmy C. Berschdorfa z Nysy w kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa w Opolu*.

¹⁹ Por. *Rocznik*, s. 430.

²⁰ Por. HOFFMANN-ERBRECHT, *dz. cyt.*

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Manuał III	Pedał
Burdon 16'	Geigenprinzpal 8'	Gedackt 16'	Subbass 16'
Prinzpal 8'	Salicional 8'	Weitprinzpal 8'	Violonbass 16'
Doppelflöte 8'	Flöte 8'	Flaut Major 8'	Prinzpalbass 16'
Gemshorn 8'	Lieblich Gedackt 8'	Viola 8'	Zartbass 16'
Octave 4'	Schalmei labial 4'	Blockflöte 8'	Quintbass 10 ² / ₃ '
Rohrflöte 4'	Spitzflöte 4'	Quintade 8'	Octavbass 8'
Rauschquinte 2 ² / ₃ '	Schwiegel 2'	Aeoline 8'	Gedacktflöte 8'
Mixtur 2'	Terz 1 ³ / ₅ '	Voix coelestis 8'	Koppelflöte 4'
Fagot 16'	Quintade 1 ¹ / ₃ '	Kupferflöte 4'	Sordun 32'
Trompeta 8'	Krummhorn 8'	Gedacktquinte 2 ² / ₃ '	Posaune 16'
Clairon 4'	Oboe 8'	Nachthorn 2'	Trompetenbass 8'
		Sifflöte 1'	
		Zimbel 1'	
		Rankett 16'	
		Horn 8'	

Organy mają 48 głosów.

Klawiatury tonowe

Manuały: C – g³

Pedał: C – f (promienisty wklęsły)

Połączenia: *Coupler I–I* 4'; *Coupler II–I* 8'; *Coupler III–I* 8'; *Coupler III–I* 16';
Coupler III–I 4'; *Coupler III–II* 8'; *Coupler III–II* 4'; *Super III–III* 4';
Coupler I–P 8'; *Coupler II–P* 8'; *Coupler III–P* 8'

Urządzenia dodatkowe: *Tremolo*, Dzwony

Urządzenia nożne: Walek *crescendo*; *Schweller*;

Tabliczki: *Berschdorf Neisse 1928* – *Grygar Prostějov Czechy 2000*

Brak jakichkolwiek włączników ręcznych oraz wolnych kombinacji z uwagi na fakt, że podczas ostatniego remontu organów planowany był montaż kombinacji typu Zetzer. Nieczynne są również 4 włączniki nożne.

W *Der Orgelbau in Schlesien* L. BURGEMEISTRA organy z kościoła śś. Piotra i Pawła w Opolu wymieniane są trzykrotnie. Burgemester informuje, że jest to instrument z 1928 r. wybudowany jako 44-głosowy opus Berschdorfa. Autor monografii śląskich organów omawia rysującą się tendencję w budownictwie szczególnie dużych instrumentów. W ten nurt wpisują się również organy z kościoła śś. Piotra i Pawła w Opolu: mają trzy manuały; II i III manuał mają głos niskostopowy, rejestry o brzmieniu podstawowym (prycypałowym) oraz głosy, które nadają barwę brzmieniu (*einen Prinzpalchor und Klandkronen*); sekcja pedałowa ma głos przynajmniej 4-stopowy, a czasami nawet mieszany; każda sekcja organów ma głos językowy; na ogół instrumenty mają oprócz waleka *crescendo* dwie wolne kombinacje, łączniki oktauwowe typu *sub* i *super*, automatyczny przełącznik pedału oraz stałe kombinacje²¹. Burgemeister podaje także pierwotną dyspozycję organów. Przytaczamy ją tu

²¹ Por. BURGEMEISTER, *dz. cyt.*, s. 99; zob. też *tamże*, s. 105.

dla celów porównawczych, z uwagi na fakt przebudowy instrumentu podczas ostatniego remontu. Na temat ewentualnych innych zmian w dyspozycji organów nie znaleziono żadnych dokumentów.

Pierwotna dyspozycja organów:

Manuał I (C-a ³)	Manuał II (C-a ³)	Manuał III (C-a ³)	Pedał (C-f ¹)
Bordun 16'	Geigenprinzipal 8'	Gedackt 16'	Prinzipal 16'
Prinzipal 8'	Lieblich Gedeckt 8'	Weitprinzipal 8'	Violon 16'
Doppelflöte 8'	Flöte 8'	Flaut Major 8'	Subbaß 16'
Gemshorn 8'	Salizet 8'	Blockflöte 8'	Zartbaß 16'
Oktave 4'	Spitzflöte 4'	Quintade 8'	Oktavbaß 8'
Rohrflöte 4'	Schwiegel 2'	Violine 8'	Flautbaß 8'
Rauschquinte 2 ² / ₃ '	Kornett 3 fach	Aeoline 8'	Starkflöte 8'
Mixtur 3–4 fach	Krummhorn 8'	Vox coelestis 8'	Pedałrauschquinte 2 fach
Trompeta 8'	Schalmei 4'	Fugara 4'	Sordun 32'
		Kupferflöte 4'	Posaune 16'
		Nachthorn 2'	Trompetenbass 8'
		Sifflöte 1'	
		Cymbel 3 fach	
		Rankett 16'	
		Horn 8'	

Organy miały ponadto 6 normalnych łączników, 8 łączników oktavowych, 5 manualowych głosów językowych, 3 wolne kombinacje oraz wałek *crescendo* i pedał szafy ekspresyjnej²².

Z najnowszej historii organów trzeba wspomnieć datę 10 listopada 1983 r., kiedy to parafia św. Piotra i Pawła w Opolu podpisała umowę z *Zakładem Organmistrzowskim* ANTONIEGO GÓRALCZYKA ze Szczawna. Proboszczem parafii był wtedy ks. KAZIMIERZ BOCHENEK. Prace ciągnęły się bardzo długo. Swoistym podsumowaniem tego okresu historii organów jest wizytacja członków Diecezjalnej Komisji ds. Muzyki Kościelnej: ks. PIOTRA TARLINSKIEGO oraz REMIGIUSZA POŚPIECHA. W *Protokole z ekspertyzy aktualnego stanu organów w kościele pw. św. Piotra i Pawła w Opolu z dnia 25 października 1990 r.* czytamy, że „zdaniem Komisji instrument domaga się remontu, który przywróciłby mu pełną sprawność traktury oraz brzmienie (strój i intonacja)”²³.

Po objęciu parafii przez ks. PAWŁA STOBRAWĘ zdecydowano się na ponowny remont instrumentu. Prace zostały powierzone firmie VLADYMIRA GRYGARA z czeskiego Prostějova. Remont zakończył się w 2000 r., a organom został przywrócony pełny blask brzmienia. Jedynym mankamentem prac jest fakt niezamontowania planowanej kombinacji typu *Zetzer*.

²² Por. *Tamże*, s. 125.

²³ Zob. ARMK: skoroszyt — *Remonty organów 1990–2001*, parafia pw. św. Piotra i Pawła w Opolu.

6. Kościół akademicko-seminaryjny pw. św. Jadwigi

Rektorski kościół św. Jadwigi jest jedną z najmłodszych świątyń w Opolu. Został pomyślany jako kościół seminaryjny i akademicki, i poświęcony w 2000 r.²⁴

Instrument, który obecnie znajduje się w tej opolskiej świątyni, został podarowany diecezji opolskiej przez *Hochschule für Katholische Kirchenmusik und Musikpädagogik* w Regensburgu. Inicjatorem przedsięwzięcia ze strony władz ratyżbońskiej uczelni był prof. MARTIN KELLHUBER — ówczesny rektor tej najstarszej w świecie szkoły muzyki kościelnej. Organy zostały wybudowane w jednym z niemieckich warsztatów organmistrzowskich (brak tabliczki i adnotacji w instrumencie, jak również danych na ten temat w dokumentach w Ratyżbonie) na początku lat siedemdziesiątych XX w.²⁵

Translokacji organów do Opolą podjęła się firma *Organmistrzostwo – Henryk Hober* z Olesna. Demontaż odbył się w dniach 18–20 lipca 2006 r. Po przewiezieniu instrumentu do Opolą rozpoczął się jego montaż. Organy były instrumentem szkolnym (dydaktycznym). Znajdowały się w sali szkolnej i nie miały szafy prospektowej, a jedynie rodzaj drewnianej, ażurowej obudowy. Po zamontowaniu organów w opolskim kościele (na murowanym chórze muzycznym) zaprojektowany został prospekt (ks. GRZEGORZ POŹNIAK z konsultacją ks. FRANCISZKA KOENIGA). Jest to kompozycja o trzech dużych i dwóch małych (wąskich) segmentach piszczałkowych (nieme). Całość wykończona jest kompozycją ażurową przejętą z oryginalnej obudowy organów.

Organy zasilane są w powietrze przez dmuchawę cichobiezną zamontowaną w szafie organowej. Mają trzy miechy (wszystkie typu pływakowego): mały rezerwuar powietrza przy dmuchawie oraz dwa miechy kompensacyjne: wspólny dla sekcji I manuału i Pedalu oraz osobny dla sekcji manuału II. System traktury tonowej i rejestrowej organów jest elektropneumatyczny. Wiatrownice typu upustowego, dolnozaworowe. Kontuar (ruchomy, wolnostojący) jest typu elektromagnetycznego.

Pierwotnie w organach istniała jeszcze niezależna sekcja *Auxiliaire*, którą można było łączyć do obu manuałów i pedału. Została zdemontowana jeszcze w latach osiemdziesiątych w Regensburgu. Władze Wyższego Seminarium Duchownego zdecydowały o odbudowie tejże sekcji.

---

²⁴ Szerzej na ten temat zob. K. DOLA, *Kościół i kaplice seminaryjne*, w: K. DOLA, J. WALOSZEK (red.), *Wyższe Seminarium Duchowne w Nysie – Opolu 1949–1999. Księga jubileuszowa (Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku 19)*, Opole 2000, s. 261–266.

²⁵ Szerzej na ten temat zob. G. POŹNIAK, *Nowe organy w diecezji opolskiej*, WUDO 61 (2006), nr 10–11, s. 440–442; Z, *Nowe instrumenty*, GN „Opolski” 83 (2006), nr 38, s. III.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Pedał	Auxiliaire ²⁶
Rohrflöte 8'	Spitzflöte 8'	Subbass 16'	Holzprinzipal 4'
Viola d'Amore 8'	Undamaris 8'	Zartbass 16'	Prinzipal 2'
Prinzipal 8'	Quintatön 8'	Zartflöte 8'	Zimbel 3 fach'
Liebl. Gedeckt 16'	Bourdon 8'	Oktavbass 8'	Trompete 8'
Oktav 4'	Blockflöte 4'	Oktav 4'	Zink 4'
Mixtur 3–4 fach 1'	Rohrquinte 2 ² / ₃ '	Stille Posaune 16'	
	Gemshörnlein Terz 1 ³ / ₅ '		
	Sifflöte 1'		
	Kopffregal 8'		

Organy mają 26 głosów.

Klawiatury tonowe

Manuał C – c⁴

Pedał C – g (klawiatura pedałowa typu równoległego-wklęsłego)

Połączenia: *Pedalkoppel I*; *Pedalkoppel II*; *Pedaloberoktavkoppel*; *Koppel Auxiliaire – Pedal*; *Manualkoppel II/I*; *Oberoktavkoppel II/I*; *Unteroctavkoppel II/I*; *Koppel Auxiliaire I*; *Koppel Auxiliaire II*

Urządzenia dodatkowe: *Tremolo*; 2 wolne kombinacje; wyłącznik głosów językowych; automatyczny pedał

Registry zbiorowe: *Tutti*

Włączniki nożne (od lewej strony): *Pedkop I*; *Pedkop II*; *KopAuxiliaire Pedal*; *Walze ab.*; *Walek crescendo*; *Schweller*

Wskaźniki: woltomierz (po lewej stronie manuałów) i wskaźnik wychylenia wałka *crescendowego* (po lewej stronie manuałów).

7. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Opolu-Gosławicach

W samym centrum Gosławic stoi kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, który zbudowano w 1933 r. staraniem księdza prałata JÓZEFA KUBISA, proboszcza parafii św. Krzyża w Opolu. Parafia obejmowała terytorium Gosławic, Kolonii Gosławickiej i obecnego „ZWM” (przed 1989 r. osiedle im. Związku Walki Młodych — nazwa tradycyjnie używana przez Opolan po dzień dzisiejszy). Kościół konsekrował 8 listopada 1933 r. kard. ADOLF BERTRAM.

Instrument piszczałkowy dla kościoła Wniebowzięcia NMP został wybudowany w 1933 r. przez firmę *Rieger z Krnova*²⁷ Są to organy o trakturze pneumatycznej

²⁶ Wiatrownica została zdemontowana wraz z piszczałkami.

²⁷ ORGELBAU-ANSTALT GEBRÜDER RIEGER, *dz. cyt.*

upustowej, rurkowej, wiatrownicach boczno-zaworowych. Dmuchała organów ulokowana została za organami, w osobnym pomieszczeniu we wieży kościoła na kondygnacji chóru muzycznego. Jest to nowa dmuchała, tzw. cichobieźna. Z kolei miech pływakowy z jednym podawaczem znajduje się częściowo w przestrzeni wieżowej, a częściowo w przestrzeni chóru muzycznego. Na obudowie miecha zamontowano wskaźnik jego napętnienia.

Wolno stojący kontuar organów ulokowany został (po przeniesieniu) po lewej stronie szafy prospektowej (patrząc od prezbiterium). Grający organista siedzi lewym bokiem do ołtarza.

Wewnętrzny projekt instrumentu to typowa dla firmy *Rieger* ciasna zabudowa. Głosem prospektowym jest *Principal 8'*. Sam prospekt zaś to kompozycja o cechach współczesnych. Cokół prospektowy jest częścią balustrady drugiej kondygnacji empory muzycznej kościoła. Jest to kompozycja otwarta, o trzech wyróżniających się polach piszczałkowych.

Dyspozycja organów:

Manuał I	Manuał II	Pedał
Quintatön 16'	Schweb Aeoline 8'	Subbass 16'
Principal 8'	Salicet 8'	Quintatön 16'
Gemshorn 8'	Rohr. Gedekt 8'	Oktavbass 8'
Oktave 4'	Nachthorn 4'	Bassflöte 4'
Offenflöte 4'	Ital. Principal 4'	
Sifflöte 2'	Blockflöte 2'	
Mixtur 3–5 fach	Quinte 2 ² / ₃ '	
	Cymbel 3 fach	
	Trompete 8'	

Organy mają 20 głosów.

Klawiatury tonowe

Manuały: C – g³

Pedał: C – f (równoległy)

Tabliczka: *op. 2611 Rieger*

Połączenia: I 4'; II 16'; II 4'; II–I 16'; II–I 4'; II–I 8'; II–P 8'; I–P 8'

Urządzenia dodatkowe: wyłącznik głosów językowych

Registry zbiorowe: *Piano; Mezzoforte; Forte; Tutti*

Urządzenia nożne: Dźwignia — włącznik wałka *crescendo*; Wałek *crescendo* (po prawej stronie od manubrii rejestrowych znajduje się wskaźnik wychylenia wałka); *Schweller*.

Z najnowszej historii organów trzeba wspomnieć, że na początku kwietnia 1994 r. rozpisano konkurs na remont organów w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP w Opolu-Gosławicach. O dokonanie oględzin instrumentu i przedstawienie propozycji kosztorysowych zostały poproszone następujące firmy organmistrzowskie:

- *Organmistrzostwo* – Jan Maliński, ul. Kilińskiego 45, 46-300 Olesno;
- *Rudolf Kuźnik* – *Organmistrz*, ul. Beskidzka 19; 44-200 Rybnik;
- *Remont i naprawa instrumentów muzycznych* – Piotr Ogorzeja, ul. Wielkie Przedmieście 40/3; 48-300 Olesno.

Ostatecznie do przeprowadzenia prac remontowych wskazana została firma Piotra Ogorzeji z Olesna²⁸. Ważnym punktem prac remontowych było przeniesienie kontuaru organów na drugi, górny chór muzyczny i ulokowanie go przy szafie organowej. Pierwotna lokalizacja stołu do gry (około 12 m od sekcji brzmieniowej) powodowała bowiem duże opóźnienia oraz fakt odsłuchiwania dźwięków przez grającego organistę dopiero po nabrzmiewaniu w przestrzeni kościelnej.

W 2001 r. parafia przeprowadziła kolejny remont organów. Prace zostały poprowadzone przez firmę *Kamerton* Witolda i Wiesława Jeleniów z Olszynki.

8. Kościół parafialny św. Jacka w Opolu-Kolonii Gosławickiej

Prace budowlane związane z kościołem św. Jacka rozpoczęto w 1977 r. Kościół poświęcony zaś został w październiku 1990 r.²⁹

Od 1992 r. proboszczem w parafii św. Jacka był ks. MARCIN OGIOLDA. Podjął on starania o wybudowanie organów piszczałkowych dla kościoła. Prace powierzone zostały firmie *Cynar* z Wrocławia. Przedsięwzięcie okazało się niezwykle czasochłonne, z uwagi na koszt inwestycji oraz trudności finansowe parafii. Ostatecznie na murowanej emporze muzycznej stanął elektropneumatyczny instrument o wiatrownicach stożkowych, który ciągle jeszcze nie został definitywnie ukończony.

Prospekt organów w stylu nowoczesnym to kompozycja, która dobrze harmonizuje się z koncepcją stylistyczną kościoła. Oś symetrii prospektu stanowią drewniane piszczałki o dużej menzurze. Bezpośrednio do nich przylegają dwa symetryczne pola piszczałek metalowych. Analogiczny układ metalowych piszczałek wysunięty jest również do przodu, co tworzy niezwykle monumentalną kompozycję prospektu organów.

Wolno stojący kontuar organów ulokowany jest po lewej stronie, patrząc od ołtarza (organista siedzi prawym bokiem do ołtarza). Kontur jest w całości elektromagnetyczny. Traktura instrumentu jest elektropneumatyczna, wiatrownice zaś stożkowe. Każda z 4 sekcji instrumentu ma swój własny rezerwuar powietrza. Są to miech pływakowe. Zasilane są w powietrze przez dmuchawę, która zamontowana została poza przestrzenią chóru muzycznego.

²⁸ Zob. ARMK: skoroszyt — *Remonty organów 1990–2001*, parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Opolu-Gosławicach.

²⁹ Por. *Rocznik*, s. 433.

Dyspozycja organów:

Manual I	Manual II	Manual III	Pedał
Praestant 16'	Flet łagodny 16'	Gemshorn 8'	Pryncypał 16'
Pryncypał 8'	Pryncypał 8'	Flet drewniany 8'	Kontrabas 16'
Gamba 8'	Gedakt 8'	Kwintadena 8'	Subbas 16'
Flet kryty 8'	Salicet 8'	Pryncypał 4'	Kwinta 10 ² / ₃ '
Oktawa 4'	Unda maris 8'	Flet rurkowy 4'	Oktawa 8'
Flet otwarty 4'	Fugara 4'	Oktawa 2'	Flet 8'
Kwinta 2 ² / ₃ '	Flet szpic. 4'	Kwinta 1 ¹ / ₃ '	Chorałbas 4'
Superoktawa 2'	Nasard 2 ² / ₃ '	Oktawka 1'	Róg nocny 2'
Kornet 1–3x	Flet leśny 2'	Akuta 4x	Mikstura 4x
Mikstura 4x	Terc 1 ³ / ₅ '	Krumhorn 8'	Puzon 16'
Trompet 8'	Flageolet 1'		
	Mikstura 4x		
	Cymbał 4x		
	Obój 8'		

Organy mają 45 głosów.

Klawiatury tonowe

Manualy: C – a³

Pedał: C – f (promienisty, wklęsły)

Tabliczka: inż. R. Cynar Wrocław

Połączenia: II–I; III–I; I *Super*; III–II; II *Super*; I–P; II–P; III–P

Urządzenia dodatkowe: Automatyczny pedał; 4 wolne kombinacje; wyłącznik głosów językowych; *Tremolo*

Registry zbiorowe: *Pleno*; *Tutti*; *Generalne Tutti*; *Crescendo*

Urządzenia nożne: Walek *crescendo*; Żaluzje (nie zostały zamontowane)

Wskaźniki: woltomierz (po prawej stronie klawiatur).

W archiwaliach parafialnych na temat budowy organów i ich poświęcenia czytamy, że dokończenie prac zostało zaplanowane na 2001 r.

Organy wykonała firma pana Cynara z Wrocławia. Przed kilku laty, po śmierci pana Józefa, odpowiedzialność za prace przejął jego syn Remigiusz. Zaplanowane początkowo na 52 głosy organy, ze względów finansowych będą musiały zamknąć się w liczbie 32 głosy, jeszcze niespełna 3 głosy będą dołączone w przyszłym roku, ale zasadniczy zrąb instrumentu jest już gotowy. (...) W październikową niedzielę, podczas kiermaszowej sumy ks. bp Jan Bagiński poświęcił organy, które po wieloletnich „przebojach” mogliśmy wreszcie oddać do pełnego użytku. Po południu, młody muzyk z Kluczborka — Jarosław Jasiura włączył elementy koncertu organowego do nabożeństwa różańcowego³⁰.

M. Szymanowicz w książce *Organy w kościołach Radomia* przekonuje, iż

organy, nie bez racji, nazywane są królem instrumentów. Mówiąc — król, pewnie przychodzą nam na myśl wielkie i piękne instrumenty w Leżajsku, Oliwie, Świętej Lipce, czy jeszcze wiele innych.

³⁰ Zob. Archiwum par. św. Jacka w Opolu-Kolonii Gosławickiej, *Kronika parafii*, rocznik 2001, [brak stron].

Opole jest piastowskim grodem książęcym. Można zatem, parafrazując kolejne zdania powyższego tekstu, zapytać, czy w książęcym mieście Opolu mamy króla instrumentów³¹ Pośrednią odpowiedzią na tak postawione pytanie jest niniejszy artykuł oraz artykuł *Organy w kościołach i instytucjach kościelnych na terenie parafii katedralnej w Opolu z zeszłorocznych Studiów Teologiczno-Historycznych Śląska Opolskiego*, które mają na celu przybliżenie dziejów i obecnego stanu opolskiego organarium.

Die Orgelinstrumente in ausgewählten Kirchen von Oppeln

Zusammenfassung

Schon in dem vorausgegangenen „Jahrbuch der Theologisch-Historischen Studien im Oppelner Schlesien“ erschien der Artikel *Orgeln in Kirchen und kirchlichen Institutionen auf dem Gebiet der katedralen Pfarrei in Oppeln*. Der obige Artikel stellt eine weitere Etappe der Forschung an der reichen *Organographie* von Oppeln dar. Er hat einen fördernden Charakter und ist auf die Ansammlung von Basisdaten über die ausgewählten Pfeifenorgeln der Oppelner Kirchen ausgerichtet. Das sind sieben Instrumente, die nach der folgenden Gemeindezusammenstellung in dieser Reihe vorgestellt werden: Gem. des Hl. Josef in Oppeln-Stefansfeld, Gem. des Hl. Erzengels Michael in Oppeln-Halbendorf, Gem. der Leidenden Mutter Gottes und der Hl. Adalbert in Oppeln („Auf dem Hügel“), Jesuiten Gem. des Hl. Herzens Jesu, Gem. der Hl. Peter und Paul mit der Akademischen Kirche der Hl. Hedwig, Gem. Maria Himmelfahrt in Oppeln Ehrendorf und Gem. des Hl. Hyazinth in Goslawitz Kolonie.

---

³¹ M. SZYMANOWICZ, *Organy w kościołach Radomia*, Lublin 1997, s. 11.